

2014–2020 METŲ EUROPOS SAJUNGOS FONDŲ INVESTICIJŲ VEIKSMŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PAŽANGOS IR LĖŠŲ PANAUDOJIMO VERTINIMO ATASKAITA

SANTRAUKA

Partnerystės sutarties rengimo ir derinimo metu prieinami duomenys rodė didelį Lietuvos nacionalinių „Europa 2020“ tikslų reikšmių atotrūkį nuo nustatytų siekių (išskyrus švietimo ir aukštojo mokslo rodiklius), tad ES fondų investicijos buvo planuojamos, atsižvelgiant į esamus rodiklių reikšmių skirtumus, Tarybos rekomendacijas Lietuvai, Europos Komisijos tarnybų poziciją ir nacionalinių bei regioninių strateginių dokumentų tikslus. Kartu su Partnerystės sutartyje ir Veiksmų programoje suplanuotomis investicinėmis priemonėmis šiuose dokumentuose buvo numatytos reguliacinės priemonės, skirtos *ex-ante* sąlygoms įgyvendinti. Reguliacinės priemonės ir reformos kaip svarbūs veiksniai, siekiant tvaraus, pažangaus ir integracinio augimo tikslų, buvo numatytos ir Nacionalinėje reformų darbotvarkėje bei Nacionalinės pažangos programoje.

Esamos situacijos analizė, paremta 2014 m. ir 2015 m. statistiniais duomenimis, rodo, kad Lietuva padarė didelę pažangą, siekdama „Europa 2020“ tikslų – visose srityse, išskyrus investicijas į MTEP ir energijos vartojimo efektyvumą, nacionaliniai tikslai buvo pasiekti ar net viršyti.

Kita vertus, besikeičianti šalies ir tarptautinė ekonominė situacija ir vykdomos reformos išryškina naujus iššūkius, reikalaujančius konkrečių veiksmų, norint išspręsti jų keliamas problemas. Tokie svarbiausi nauji iššūkiai yra darbingo amžiaus gyventojų mažėjimo ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumo problemos; prasti sveikatos priežiūros sistemos rezultatai; žemas našumas ir lėtas naujų technologijų diegimo procesas, inovacijų politikos koordinavimo stoka, žemas privačių investicijų lygmuo; socialinio dialogo trūkumas. Taip pat, siekiant ilgalaikių Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ tikslų, kaip prioritetinės veiklos sritys 2015–2016 m. buvo išskirtos ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo modernizavimas, aukštojo mokslo kokybės didinimas, valstybės tarnybos modernizavimas, didesnių paskatų dirbti ir įdarbinti sukūrimą ir aktyvesnis socialinių paslaugų perdavimas bendruomenėms ir nevyriausybinėms organizacijoms. Atsižvelgiant į šiuos naujai kylančius iššūkius keitėsi ir ES fondų investicijų veiksmų programos konkrečių uždavinių aktualumas.

Veiksmų programos įgyvendinimo pažangos ir lėšų panaudojimo įvertinimas

1. Beveik visi ES fondų asignavimai yra suplanuoti Veiksmų programos prioritetų priemonėms įgyvendinti, tačiau nemaža dalis šių priemonių yra dokumentų – projektų finansavimo sąlygų aprašų, valstybės projektų sąrašų ir kvietimų teikti paraiškas – rengimo etape. Tačiau, dalis ERPF lėšomis finansuojamų konkrečių uždavinių įgyvendinimo pažangą matuojančių rezultato rodiklių pagerėjo arba net viršijo 2023 m. siektiną reikšmę. Viena vertus, rodiklių reikšmių pasikeitimui įtakos turi 1) 2007–2013 m. laikotarpio intervencijos, kurių poveikis pasireiškė pasibaigus projektų įgyvendinimui, 2) reguliacinės priemonės bei kiti išorės veiksniai, pavyzdžiui ekonomikos augimas, gyventojų skaičiaus pasikeitimai ir t.t.. Kita vertus, siektinos rodiklių reikšmės yra planuojamos neambicingai ir neproporcingai numatomoms investicijoms taip apsidraudžiant nuo jų nepasiekimo.

2. Užsitęsusio pasirengimo įgyvendinimui priežastys yra strateginių dokumentų ir/arba jų kokybės stoka, glaudaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo poreikis arba aiškios intervencijų logikos ar įgyvendinimo modelių trūkumas. Tinkamų strateginių dokumentų nebuvimas iš dalies lėmė, kad informacinės visuomenės plėtros, transporto, sveikatos

priežiūros ir švietimo ir mokslo srityse didžiosios dalies priemonių įgyvendinimo pradžia vėluoja. Integruotų plėtros strategijų rengimas ir atnaujinimas sulėtino ir integruotų teritorinių investicijų būdu įgyvendinamų VRM kuruojamų 7 VP prioriteto priemonių įgyvendinimą. Savo ruožtu glaudaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo poreikis atidėjo arba sulėtino VP prioritetų įgyvendinimo pradžia tose srityse, kur persidengia keletas institucijų veiklos sritys, pavyzdžiui, mokslo ir verslo bendradarbiavimas (ŠMM ir ŪM) ar darbuotojų mokymas (ŪM, ŠMM, SADM).

3. Didžiausia įgyvendinimo ir lėšų panaudojimo pažanga yra tose srityse, kuriose įgyvendinamos jau tradicinėmis tapusios intervencijos, pavyzdžiui, finansinės priemonės verslo pradžiai, pramonės įmonių gamybos modernizavimas, daugiabučių namų atnaujinimas, bedarbių integracijos į darbo rinką ir neįgaliųjų profesinės reabilitacijos projektai. Sklandų šių priemonių įgyvendinimą nulemia aiški intervencijos logika bei institucijų ir projektų vykdytojų turimi gebėjimai ir patirtis.

4. Lietuvos darbo biržos vaidmuo ir vykdomi projektai mažėjančio gyventojų skaičiaus ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumo kontekste turėtų būti peržiūrėti. Vykstant diskusijai dėl naujo socialinio modelio ir lankstesnių darbo santykių darbuotojams ypač svarbi tampa kvalifikacijos keitimo ir mokymosi galimybių prieinamumas visiems darbingo amžiaus asmenims, ne tik bedarbiams ir tikslinėms LDB projektų grupėms. Šis naujai kylantis iššūkis reikalauja peržiūrėti LDB vaidmenį ir įgyvendinamas priemones ir ieškoti sprendimų, kaip padidinti mokymosi darbuotojams prieinamumą, nes 9 prioritete suplanuotų priemonių, nukreiptų į žmogiškųjų išteklių tobulinimą, pasiruošimas įgyvendinti nėra pažengęs.

5. Ne visos intervencijos yra pagrįstos ar tinkamai suplanuotos. Kyla abejonių dėl planuojamų investicijų į valstybinę MTEP, studijų ir profesinio mokymo infrastruktūrą, kurios kūrimas ir plėtra buvo finansuojamas ir ankstesniais laikotarpiais, nes vien tik infrastruktūra nesukuria laukiamo efekto nustatytiems MTEP, studijų kokybės ar mokymosi visą gyvenimą rodikliams. Tokios investicijos nėra tvarios, nes pasibaigus finansavimui, bet neišnaudojant sukurtos infrastruktūros potencialo, jos išlaikymas taps finansine našta valstybės biudžetui ir infrastruktūros valdytojams.

6. Būtina tinkamai planuoti investicijas į vandens tiekimo ir nuotekų valymo infrastruktūrą, daugiau lėšų nukreipiant į esamos infrastruktūros modernizavimą, o ne naujos kūrimą.

7. Pirmieji projektų paraiškų konkursai parodė, kad ne visada egzistuoja paklausa siūlomas finansavimui arba sąlygos nėra patrauklios pareiškėjams. Todėl finansuojami visi projektų atrankos kriterijus atitinkantys projektai, o tai kelia abejonių dėl efektyvaus ES fondų investicijų panaudojimo. Maža pradėtų įgyvendinti priemonių siūlomo finansavimo paklausa ir aiškių įrodymų apie suplanuotų priemonių poveikį ir būtinumą (ypač MTEPI infrastruktūros plėtros srityje) trūkumas rodo, kad turėtų būti atliktas išsamus 1 prioriteto priemonių intervencijų logikos ir įgyvendinimo būdų vertinimas, kuris leistų tinkamai perorientuoti investicijas ir keisti finansavimo skirstymo mechanizmus.

8. Daugiausiai rizikos nepasiekti suplanuotų tarpinių veiklos rezultatų priežiūros plano rodiklių yra 2 prioritete, taip pat 5 prioriteto komunalinių atliekų tvarkymo srityje, 8 prioriteto sveikatos priežiūros infrastruktūros priemonėms, taip pat 10 prioritete. Tad turėtų būti vykdoma šių sričių ir atskirų intervencijų stebėseną, norint užtikrinti efektyvų ir rezultatyvų lėšų panaudojimą, suteikiantį galimybę pasinaudoti veiklos rezervo lėšomis.

Ataskaitoje institucijoms pateikiamos konkrečios rekomendacijos, kokių veiksmų reikia imtis, norint išspręsti aukščiau įvardintas problemas, trukdančias efektyviai įgyvendinti institucijų kompetencijoje esančius prioritetus ir priemones.